

Identification of the Effective Components to Improve the Quality of Urban Public Spaces for Children Regarding the Conceptual Model of the Right to the City (Case Study: Tehran)

Zahra Tamjidi - Department of Urban Development, Faculty of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Zahra Sadat Saeideh Zarabadi¹ - Department of Urban Development, Faculty of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Farah Habib - Department of Urban Development, Faculty of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 25 April 2021 Accepted: 15 April 2022

Highlights

- The right to the city is a human right that concerns citizens' possession of the city and their participation in city affairs, regardless of age, gender, race, nationality, ethnicity, or religion.
- Children are a group of citizens who should be considered in urban planning due to their special physical and psychological conditions.
- The four-part model of "Child's Right to the City" includes the urban governance system, social inclusion, spatial access, diversity and vitality, and relevant components.
- The components of the concept of the child's right to the city are effective in improvement of the quality of urban spaces for children.

Extended abstract

Introduction

The right to the city is an issue of social, political, and legal nature that, based on the concept of citizenship rights, demands a set of rights for all city residents to use urban life in a transparent, fair manner. Urban spaces occupy a major part of the time and space of people's daily lives, and they have young audiences who are much more influenced by environmental factors than adults. Therefore, a part of the function of an urban space should be assigned to children, which makes it particularly important to properly design urban spaces for children as citizens and future builders of the city. The presence of children in the public space of a city provides them with appropriate experiences, including acquaintance with urban geography, appropriate social relations with peer groups, appropriate physical mobility in a wider space than the limited space of the home, enhancement of the sense of belonging to the place, city, and neighborhood, and acquisition of identity through the sense of place. Since children have psychological needs that are much more complex than biological and physical needs, the design of urban spaces taking into account the psychology of development and children's mental characteristics, health, and safety is effective in fostering creativity and strengthening the sense of cooperation and children's education. Despite the global attention paid to children's issues and useful international movements, there is less concern in our country for children's specific issues in the urban arena, and children in cities are faced with many special problems in terms of age and physical and mental conditions, such as non-observance of basic rights, lack of security and safety, insufficient facilities and spaces for activities and games, and consequent lack of feeling of belonging

1 Responsible author: z.zarabadi@srbiau.ac.ir

to the space. As residents of the city, children's right thereto has been neglected in many cases by decision-makers, planners, and even other citizens. Due to the dominance of the ageist culture, children are always ignored in planning and decision-making, and they are left out as isolated, unqualified people in an understanding of their priorities and needs.

Theoretical Framework

The right to the city can be defined and claimed for all its residents. It emphasizes two main rights. The right of allocation is defined for anyone who lives in an urban space on a daily basis, regardless of their nationality, gender, and age, and the right of participation is used to apply the opinions and mental ideals of space users. Children and teenagers are also daily users of urban spaces, although the type of space use by children and teenagers is different due to their age conditions and the restrictions on their independence. However, their right to the city and urban spaces should be recognized, and methods should be provided for their participation in definition and change of the urban space.

Methodology

The purpose of this article is to examine the concept of the right to the city and to identify the factors that are effective in improvement of the appropriateness of the urban public spaces for the presence of children. For this purpose, both qualitative and quantitative research methods were used. Since both types of analysis are interpreted sequentially, the present article falls in the category of sequential-exploratory research. For analysis of the qualitative data, meta-synthesis and Grounded Theory were used, along with the NVivo software, employed to code the data. The data collection method involved documentary research and semi-structured interviews. The multiple regression test was used to investigate the relationships and the level of support between the components of the child's right to the city and the quality of urban spaces.

Results and Discussion

In this research, the urban space quality index was considered as a dependent variable, and the components of the child's right to the city (urban governance, social inclusion, access to spaces, and diversity and vitality) were regarded as independent variables. On that basis, the urban governance component involves 35.5% of the improvement made in the quality of the urban space in order to realize the child's right to the city, and the other components include social inclusion, spatial accessibility, and diversity and vitality, with 31.2%, 28.9%, and 14.6%, respectively. Moreover, the influence of each of the sub-components of the child's right to the city on the quality of urban spaces and the corresponding correlation were investigated separately.

Conclusion

Based on the four-part conceptual model, the four main zones of the concept of the child's right to the city include urban governance, social inclusion, spatial accessibility, and diversity and vitality, which make up four consecutive steps to the final goal of the research based on frequency. The sub-themes exhibit a hierarchical structure. In the zone of diversity and vitality, for example, it can be inferred according to the concepts of the right to recreation, safe spaces versus security spaces, social interactions, and collective life that concern for creativity should be realized so that the environment can be considered memorable to be capable of completing the above zone.

Key words

Right to the City, Grounded Theory, Child, Urban Space, Sense of Belonging

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

Citation: Tamjidi, Z. Zarabadi, Z. Habib, F. (2022). Identification of the Effective Components to Improve the Quality of Urban Public Spaces for Children Regarding the Conceptual Model of the Right to the City (Case Study: Tehran), *Motaleate Shahri*, 11(44), 115–130. doi: 10.34785/J011.2022.004/Jms.2022.130.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی شهری برای

کودکان، بر مبنای مدل مفهومی حق به شهر

نمونه مورد مطالعه: شهر تهران^۱

زهرا تمجیدی - دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
زهرا سادات سعیده زرابادی^۲ - دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
فرح حبیب - استاد گروه شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۵ اردیبهشت ۱۴۰۰ تاریخ پذیرش: ۲۵ فروردین ۱۴۰۱

چکیده

حق به شهر، مسئله‌ای با ماهیت اجتماعی، سیاسی و حقوقی است که با تکیه بر مفهوم حق شهروندی، مجموعه حقوقی را برای استفاده همه ساکنین شهر از بستر زندگی شهری، به صورت شفاف و عادلانه مطالبه می‌کند. در شهرها، کودکان به لحاظ شرایط سنی، جسمی و روانی ویژه با مشکلات بسیار زیادی از قبیل رعایت نشدن حقوق اولیه، نبود امنیت و ایمنی، نبود امکانات و فضای کافی برای فعالیت، بازی و ... و در نتیجه عدم احساس تعلق به فضا روبه‌رو هستند. هدف این مقاله، بررسی مفهوم حق به شهر و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقای کیفیت فضای عمومی شهر برای حضورپذیری کودکان است. بدین منظور، به صورت توأم از روش تحقیق کیفی و کمی استفاده شده است. با توجه به این که هر دو تحلیل کیفی و کمی به صورت متوالی مورد تفسیر قرار می‌گیرند، مقاله حاضر در زمره تحقیقات متوالی-اکتشافی قرار دارد. به منظور تحلیل داده‌های کیفی از روش تحلیل محتوا و داده‌بنیاد و برای کدگذاری داده‌ها از نرم‌افزار Nvivo استفاده شده است. روش جمع‌آوری اطلاعات، مطالعه اسنادی و مصاحبه نیمه ساختارمند است. برای بررسی چگونگی روابط و میزان پشتیبانی مؤلفه‌های حق کودک به شهر از کیفیت فضای شهری از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده گردید. شاخص کیفیت فضای شهری به عنوان متغیر وابسته و مؤلفه‌های حق کودک به شهر (حاکمیت، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضا و تنوع و سرزندگی) به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شدند. بر این اساس، مؤلفه حاکمیت شهری ۳۵٫۵ درصد و سایر مؤلفه‌ها شامل شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی به ترتیب ۳۱٫۲ درصد، ۲۸٫۹ درصد و ۱۴٫۶ درصد در میزان ارتقای کیفیت فضای شهری برای حصول مفهوم حق کودک به شهر مؤثر هستند. همچنین همبستگی و میزان تأثیرگذاری هر یک از زیرمؤلفه‌های حق کودک به شهر بر کیفیت فضاهای شهری نیز به تفکیک بررسی شد.

واژگان کلیدی: حق به شهر، نظریه داده بنیاد، کودک، فضای شهری، حس تعلق.

نکات برجسته

- حق به شهر یک حق انسانی است که شامل تخصیص شهر به شهروندان و مشارکت آنها در امور شهری، فارغ از سن، جنس، نژاد، ملیت، قومیت یا مذهب می‌باشد.
- کودکان، گروهی از شهروندان هستند که به لحاظ شرایط جسمی و روانشناختی ویژه بایستی در برنامه‌ریزی‌های مربوط به شهر مورد توجه قرار گیرند.
- مدل چهاربخشی «حق کودک به شهر» مشتمل بر ابعاد حاکمیت شهری، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی و مؤلفه‌های مرتبط با آنها است.
- مؤلفه‌های تشکیل دهنده مفهوم حق کودک به شهر، بر ارتقاء کیفیت فضاهای شهری برای کودکان مؤثر هستند.

۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری شهرسازی با موضوع «ارائه الگوی ارتقای کیفیت فضاهای شهری برای کودکان (بر مبنای مدل مفهومی حق به شهر) است که توسط نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم، در دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران انجام شده است.

۲ نویسنده مسئول مقاله: z.zarabadi@srbiau.ac.ir

۱. مقدمه

بی‌گمان محور اصلی توسعه در جامعه «انسان» بوده و امروزه همه تجربیات موجود در سطح ملی و بین‌المللی گواه این موضوع است. زمانی برنامه‌های توسعه در یک کشور با موفقیت و پایداری همراه خواهد بود که جایگاه انسان به عنوان محور توسعه پایدار به صورت علمی در برنامه‌های جاری مورد توجه قرار گیرد. توجه به کودک، خانواده و جامعه و سازمان‌های محلی موجبات تأکید بر برنامه‌های توانمندسازی را برای همه اقشار جامعه فراهم نموده و همچنین سبب می‌شود تا هیچ قشری از افراد جامعه که به نوعی در توسعه دخیل هستند، از قلم نیفتند. از سوی دیگر، طبق استانداردهای جهانی، شهری در جهت ارتقای کیفیت زندگی شهروندی، توسعه یافته تلقی می‌شود که امکان زندگی برای تمامی شهروندان از جمله کودکان، سالمندان و ناتوانان را فراهم سازد. کودکان از جمله ساکنان شهر هستند که در بسیاری از موارد حق آنها بر شهر از سوی تصمیم‌سازان، برنامه‌ریزان و حتی سایر شهروندان مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. به واسطه غلبه فرهنگ سن‌سالاری، کودکان همواره در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌سازی‌ها نادیده گرفته شده و به عنوان افراد محجور و فاقد اهلیت در فهم اولویت‌ها و نیازهای خود کنار گذاشته می‌شوند (Heidari, et al. 2019). فقدان گفتمان کودک و جایگاه آنها در شهر، غلبه گفتمان بزرگسالی، بی‌قدرتی کودکان، تلقی از کودک به مثابه فرد فاقد تمیز و نیازمند قیمومیت، تنها برخی از دلایل عدم توجه به کودکان در زندگی شهری است. واقعیت این است، از آنجا که کودکان بخش قابل توجهی از جمعیت شهرها را تشکیل می‌دهند، در دوره مهم اجتماعی شدن قرار دارند و شهروندان و تصمیم‌سازان آینده شهر خواهند بود، بنابراین نیازمند توجه بیشتری در مطالعات مربوط به شهر هستند.

کودکان نخستین بار با تجربه عرصه محلّه و فضای باز شهر به تعاملات اجتماعی با دنیای پیرامون می‌پردازند. این تعاملات در روند بلوغ اجتماعی و افزایش سطح آگاهی آنان نقش مهمی دارد. فضاهای شهری، در پذیرش نقش‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، شیوه زندگی، تعامل عقاید و نهادینه کردن الگوهای رفتاری کودکان از طریق ارتباط مؤثر میان آموخته‌های پیشین با تجارب فعلی در آنها نقش بسزایی دارد و در نهایت منجر به احساس تعلق به محیط، بلوغ فردی و اجتماعی و شناخت از خود می‌گردد.

فضاهای عمومی شهر بخش عمده‌ای از زمان و مکان زندگی روزمره مردم و از جمله کودکان را به خود اختصاص می‌دهند. حضور کودکان در فضای عمومی شهرها، تجارب مناسبی را در اختیار آنان قرار می‌دهد؛ از جمله آشنایی با جغرافیای شهری، روابط اجتماعی مناسب با گروه همسالان، تحرک فیزیکی مناسب در فضایی گسترده‌تر از فضای محدود خانه و تقویت حس تعلق به مکان، شهر و محله و هویت‌یابی از طریق حس مکان. از آنجا که کودکان دارای نیازهای روان‌شناختی بسیار پیچیده‌تر از نیازهای بیولوژیکی و فیزیکی هستند، طراحی فضاهای شهری با در نظر گرفتن روانشناسی رشد، ویژگی‌های روحی، سلامت و امنیت کودکان، در پرورش خلاقیت، تقویت حس همکاری و آموزش آنها مؤثر است. بنابراین طراحی مناسب فضاهای شهری برای کودکان به عنوان شهروندان و سازندگان آینده شهر از

اهمیت خاصی برخوردار است.

با وجود توجه جهانی به مسائل کودکان و حرکت‌های مفید بین‌المللی، در کشور ما کودکان در شهرها با مشکلات بسیار زیادی از قبیل رعایت نشدن حقوق اولیه، نبود امنیت و ایمنی، انواع آلودگی‌های محیطی، تراکم زیاد جمعیتی و ساختمانی، نبود امکانات و فضای کافی برای فعالیت، بازی و ... روبه‌رو هستند. با مشاهده وضعیت کنونی شهرها می‌توان دریافت که شهرهای ما بیشتر با معیارهای بزرگسالان شکل گرفته و طراحی شده و تنها گوشه‌هایی از آنها به فضاهای ویژه کودکان اختصاص دارد. این فضاها از نظر تعداد، اندک هستند و از تنوع لازم برخوردار نیستند و اصولاً نمی‌توان چنین نگرش محدودی را که فقط بخشی از فضاهای شهری را از بقیه جدا کرده و آن را به کودکان اختصاص می‌دهد، نگرشی راهگشا دانست. از این رو توجه به شهر و ارتقای فضاهای عمومی شهری به منظور فراهم نمودن امکان حضورپذیری کودکان ضروری به نظر می‌رسد. در تهران، با وجود ابلاغ مصوبه شهر دوستدار کودک در سال ۱۳۸۸ و تهیه آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۳۹۴ توسط شورای شهر تهران که شهرداری را موظف کرد تا با همکاری و هماهنگی سایر مراجع ذی ربط به منظور تحقق امور در شش زمینه فضاهای عمومی شهری، حمل و نقل و ترافیک، فرهنگی و اجتماعی، بهداشتی، شهرسازی و معماری و مشارکت‌های اجتماعی و مردمی برای رفاه کودکان اقدام کند، اغلب اقدامات انجام شده تا کنون، صرفاً در حد کالبدی و با برنامه‌ریزی از بالا به پایین صورت پذیرفته و موضوعات اجتماعی، حمل و نقل و ... در آن کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بر این اساس، کودکان در شهر تهران با مشکلات عدیده‌ای از جمله افزایش تعداد کودکان کار محروم از بهداشت، درمان، آموزش و ... کاهش ایمنی و امنیت در فضاهای شهری مواجه هستند که موجب عقب‌نشینی کودکان از فضاهای عمومی شهری به فضاهای خصوصی و از فضای محله‌ها به درون خانه‌ها و کاهش تحرک فیزیکی و تعاملات اجتماعی آنها شده است. در شهرهای بزرگ به ویژه شهر تهران، رشد بلندمرتبه‌سازی، کاهش روابط همسایگی، کاهش فضای سبز و تجهیزات ناکافی شهری، عبور و مرور زیاد وسایل نقلیه و کاهش امنیت و ایمنی فضاهای شهری باعث شده که کودکان از فضای عمومی شهرها رانده شوند و شهر فقط فضایی برای بزرگسالانی باشد که فعالیت‌های کارکردی و اقتصادی انجام می‌دهند و این در حالی است که فضاهای عمومی نه تنها فضای ارزان و در دسترس برای همه کودکان است بلکه این فضا به بچه‌ها این امکان را می‌دهد که آنها بتوانند آزادانه و مستقل در آن فعالیت کنند و با چالش‌هایی مواجه شوند که در آن دست به تصمیم‌گیری و انتخاب می‌زنند.

هدف این مقاله، شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی شهر برای کودکان، بر مبنای مدل مفهومی حق به شهر است. بر این اساس، دو سؤال مطرح می‌شود:

- مؤلفه‌های مفهوم حق کودک به شهر چیست؟
- مؤلفه‌های حق کودک به شهر چگونه منجر به ارتقای کیفیت فضای شهری می‌شوند؟

۲. چارچوب نظری

۲.۱. حق به شهر

و معتقد است حق تخصیص باید هر شهروند را به یک نماینده و هویت‌دهنده و ساکن فضای شهری تبدیل کند. از آنجایی که شهر به مثابه اثر هنری بازتاب کثرت‌گرایی و تعدد آرا و نیازهای ساکنان است، پس دسترسی همگانی و آزاد به فضای شهر (عرصه عمومی شهر) پیش نیاز حق مشارکت شهروندان است (Purcell, 2003: 578). حق مشارکت، فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری پیرامون تغییر و تولید فضای شهری را از انحصار دولت و شرکت‌های بزرگ و افراد قدرتمند بیرون آورده و به روی تمام شهروندانشان (فارغ از ملیت، نژاد، سن و یا جنسیت‌شان) می‌گشاید. لفور با حق مشارکت، تنوع، تعدد و تفاوت حق از تخصیص را در شهروندانشان و کاربران یک فضا به رسمیت می‌شناسد و این‌گونه نقش مرکزی آنان در تولید اجتماعی، فرهنگی، فضایی و اقتصادی فضای شهری را تعریف می‌کند (Jabareen, 2014: 137). در واقع مشارکت، لولای مشترکی برای اعمال حق تخصیص، در شهری مملو از حقوق هم‌وزن ولی متفاوت است.

ایده لفور در مورد حق مشارکت اشاره به مرکزیت شهروندان در تصمیم‌گیری در امور دارد که به طور مشخص فضای شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهند. لفور مشارکت ساکنان را صرفاً امتیازی از جانب دولت به آنها نمی‌پندارد بلکه مشارکت، تکاپویی سیاسی به منظور افزایش کنترل و خودگردانی ساکنان بر شهر است (Purcell & Tyman, 2015). از این رو حق مشارکت، رفع موانعی است که دولت و سرمایه توسط آن، ساکنان را از مرکز تصمیم‌گیری به حاشیه رانده‌اند.

هنری لفور مفهوم حق بر شهر را متأثر از جنبش‌های شهری ۱۹۶۸ در اروپا و آمریکا و برای توضیح نسبت میان شهر و ساکنان آن طرح کرد. در این تلقی حق بر شهر دادخواست برای نوعی سیاست رادیکال شهری است که در آن روابط پنهان و پوشیده قدرت و ثروت و مناسبات طرد سیستماتیک گروه‌های فرودست به چالش کشیده می‌شود (Anna Domaradzka, 2019). حق بر شهر را می‌توان در امتداد حقوق بنیادی بشر دانست. همچنان که انسان‌ها حقوقی غیر قابل سلب دارند که از آنها در مقابل قدرت و ثروت محافظت می‌کند، زندگی در شهر نیز بر اساس مجموعه‌ای از حقوق اساسی که همه باید از آن برخوردار باشند، محافظت می‌شود. از این منظر همه ساکنان شهر فارغ از سن، جنس، نژاد، مذهب یا میزان برخورداری و با هر میزان از توانمندی، حق دارند از شهر و فضای آن سهم داشته باشند (Pourmohammadi, et al, 2019). لفور، برای برپاسازی نظام عدالت اجتماعی پیشنهادی خود، حق به شهر را با دو حق اساسی در جامعه، تعریف می‌کند: حق تخصیص (از آن خود سازی)^۲ و حق مشارکت^۳. حق تخصیص، حق استفاده تمام و کمال از فضای فیزیکی شهر و حق تغییر آن مطابق با فضای ذهنی است. منظور لفور از حق تخصیص فضا، مالکیت شخصی نیست، بلکه حق شخص برای استفاده کامل از فضای شهری، مطابق با نیاز و آرمان‌های ذهنی خود است (Lefebvre, 1996: 179). به طور کلی، لفور این حق را با زندگی، بازی و اشتغال در فضای شهری همراه می‌کند

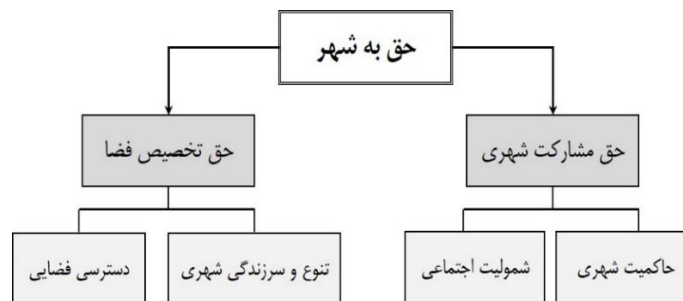
جدول شماره ۱: حقوق شهروندان به شهر از منظر نظریه پردازان مفهوم حق به شهر

نظریه پرداز	حق به شهر از منظر برخی نظریه پردازان
هنری لفور (Lefebvre, H, 2005)	حق به اختصاص دادن فضای شهری و استفاده از آن / حق به مشارکت در تولید و بازتولید فضای شهری / حق به سکونت شهری / حق به اطلاع یافتن، یادگیری و آموزش / حق به استفاده از خدمات گوناگون شهری / حق به گذران اوقات فراغت حق به کار / حق به سلامت / حق به استفاده از مکان‌ها برای ملاقات، تعامل و مبادله / حق به شفافیت در حکمروایی شهری.
دیوید هاروی (Harvey, D, 2003)	حق به حیات شهری برای همه شهروندان / حق به مشارکت شهروندی / حق به استفاده از فضاهای عمومی و خصوصی شهری
دون میشل (Mitchel, 2003)	حق به انجام فعالیت‌های خلاقانه / حق به اطلاع یافتن و آگاه شدن / حق به نمادسازی، خیال‌پردازی و تفریح کردن / حق به آزادی / حق به فردیت در عین اجتماعی شدن / حق به زیستن و سکونت داشتن.
آلیسون براون و آنالی کریستیانسن (Brown, A., & Kristiansen, A, 2009)	حق به تغییر و دوباره سازی شهری / حق به تعریف نیازها و احتیاجات شهروندی / حق به دسترسی برابر به امتیازات شهری / حق به شمولیت اجتماعی / حق به تجدید ارتباطات اجتماعی.
مارک پورسل (Purcell, M, 2003)	حق به اختصاص دادن فضای شهری جهانی و استفاده از آن / حق به مشارکت در تولید و بازتولید فضای شهری جهانی / حق به شمولیت اجتماعی در شهر جهانی / حق به استفاده از خدمات شهری برای همه کاربران شهر جهانی.

استفاده از تکنیک تحلیل اسنادی، در گام نخست، ارتباط مقولات حق به شهر به صورت نمودار شماره ۱ تبیین و ترسیم می‌گردد.

بر اساس تفسیر گزاره‌های معنایی استخراج شده از نظریات صاحب نظران و همچنین اقدامات عملی پیرامون مفهوم حق به شهر، با

- 1 Henri Lefebvre
- 2 The right of appropriation
- 3 The right of participation

نمودار شماره ۱: دیاگرام ارتباطی مفاهیم حق به شهر

۲.۲. حق کودک بر شهر و فضاهای شهری

حق کودک بر شهر، حق حضور در فضای عمومی و تعامل با فضای کالبدی برای تولید معنایی است که از زیست جهان کودک سرچشمه می‌گیرد. در واقع، حق کودک به شهر را می‌توان با حق کودک در خانه مقایسه کرد. می‌توان شهر را با نماد خانه برای کودک توضیح داد و وضعیت کودک در آن را به موقعیت او در شهر نیز تسری داد. در فرایندی نه لزوماً مسلط، اما فزاینده، کودک در خانه به مثابه مرکز فعالیت‌های والدین و سایر اعضای خانواده در نظر گرفته می‌شود. مرکز توجهات است. هدف برنامه‌ریزی هاست. موضوع بازاریابی دکوراسیون خانه است. دسترسی و تسهیل کاربری منزل معطوف به اوست. مورد حمایت و مراقبت است. نسبت به رفتار و تربیت او حساسیت خاص وجود دارد. آینده کودک در هر فعالیتی در نظر گرفته می‌شود و شاید بتوان گفت او هدف زندگی است. آیا می‌توان گفت کودک در شهر نیز چنین موقعیتی را داراست؟ به نظر نمی‌رسد کودک در شهر به این موقعیتش در خانه، نزدیک هم باشد (Gilliland, J., Holmes, M., Irwin, J. D., Tucker, P., 2006 & .). از این منظر تلاش برای تحقق حق کودک بر شهر و اساساً تحقق حق بر شهر نیازمند بازخوانی انتقادی ساختارهای فرهنگی و اجتماعی از این گونه است. بنابراین بخشی از فرایند حق بر شهر توضیح مبانی فکری و فلسفی و آشتی دادن آن با مناسبات فرهنگی جاری است (Fang. Nan, 2020). اصلاح قوانین حقوقی، به گفت و گو گذاشتن کودکی و تبدیل آن به مسئله، کشف ابعاد آشکار و پنهان کودکی در فرهنگ مسلط و عمومیت بخشیدن به آن از جمله کارهایی است که در تبیین و تحقق حق بر شهر ضروری می‌نماید. به عبارتی، تحقق حق بر شهر برای کودکان تنها در سطح و با تغییر فضای کالبدی امکان‌پذیر نخواهد بود. بازاندیشی گفتمان عدالت، برابری، شیوه تصمیم‌سازی، تعیین حقوق و تکالیف در وجه قضایی، ابعاد زیست محیطی و سیاسی، از عوامل اثرگذار و فراتر از شهر در تحقق حق بر شهر کودکان هستند (Jinshu. Li, & Maosheng. Li, 2017). باید افزود حق بر شهر یک رویکرد است و قابل تقلیل به یک مفهوم یا مجموعه‌ای از سازه‌ها یا فضای کالبدی نیست هر چند این هم بخشی از آن است (Kuriakos.M, 2014). در مورد کودکان، ساختن فضای مخصوص آنها مانند شهر بازی، پارک کودکان یا محیط‌های تفریحی و آموزشی اگرچه مطلوب است اما ربطی به مفهوم حق بر شهر ندارد. حق بر شهر دقیقاً به این معناست که فضای عمومی، فرهنگی و اجتماعی شهر برای حضور کودکان و تعامل با کالبد شهر و دیگر شهروندان و اتمسفر عمومی شهر فراهم باشد (Gilliland, J., Holmes, M., Irwin, J. D., 2006).

(Tucker, P., ۲۰۰۶). فضاهای محصور هر چند که مجهز هم باشند، معنای حق بر شهر را افاده نمی‌کنند. حق کودک بر شهر و فضاهای شهری، هدف بلندی است که البته بر مؤلفه‌های ذهنی و واقعیات عینی متکی است. بر این اساس، معیارهای فضای مطلوب کودک را می‌توان در دو بخش مؤلفه‌های عینی و ذهنی دسته‌بندی کرد:

۲.۲.۱. مؤلفه‌های عینی

- **فضای بازی کودکان**: صاحب نظران شهرسازی از جمله مامفور، جیکوبز و ... بر وجود فضاهایی مختص کودکان تأکید داشته‌اند؛ به خصوص هنگامی که بزرگتر می‌شوند و دیگر محوطه داخلی ساختمان‌ها پاسخگوی نیاز بازی آنها نیست. اهمیت این محیط کالبدی با مناسب‌سازی فضاهای موجود و با ایجاد فضاهای جدید در نزدیکی محل سکونت می‌تواند سهم بزرگی را در رشد مطلوب کودکان فراهم آورد (Ebrahimi, et al. 2011: 23).

- **مقیاس فضایی**: تناسب فضایی مطلوب کودکان در کارایی این فضا و رفتار محیطی آنها تأثیر بسزایی دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که هرچه مقیاس فضا با کودک متناسب‌تر باشد، کیفیت فضا و تنوع بازی‌های کودکان در آن فضا بیشتر می‌شود (Flouri, et, al. 2014).

- **طبیعت**: به عنوان منبع غنی و تمام نشدنی، بستری مناسب برای رشد همه‌جانبه کودک است. از این رو، اهمیت طراحی و پیوستگی ارتباط معماری و طبیعت در طراحی معماری برای کودکان ضرورت دارد (Ghaemi, 2010: 166).

۲.۲.۲. مؤلفه‌های ذهنی

- **امنیت**: کودک به شدت نسبت به عوامل تهدید کننده محیطی حساسیت فیزیکی و روانی دارد. وی به شرطی در محیط محله و شهر فعالیت می‌کند که کلیه حواس وی در وضعیت متعادل و در آسایش و ایمنی باشد. وجود هر گونه تهدید ایمنی و امنیت که محل تعادل قوای محیطی و ذهنی کودک باشد، مانع بروز استعدادها و خلاقانه وی است (Hosseini, et al, 2007: 68). بنابراین برای فراهم نمودن شرایط ادراک محیطی، یکی از مهمترین عوامل، ایجاد فضای امن است.

- **هویت**: هویت مکان محصول پاسخگویی محیط به نیازها، انگیزه‌های ساکنان و شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی و نمادین قلمداد می‌شود. «دلبستگی و توسعه خود» به مفهوم تبدیل شدن مکان به بخشی از ساکن، «تناسب محیطی» به معنای توانایی

قابل ارجاع است، شاخص‌های شهر دوستدار کودک است. از بررسی مطالعات انجام شده، دیدگاه‌های صاحب نظران و اقدامات عملی پیرامون شهرهای دوستدار کودک، می‌توان شاخص‌های شهرهای دوستدار کودک را به صورت زیر دسته‌بندی نمود:

الف) شاخص اجتماعی: آموزش به کودکان و امکان ابداع و خلاقیت در محیط، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و احترام به شأن و منزلت کودکان، تأمین سلامتی و امنیت، حضور کودکان در گردهمایی‌های همسالان، همه شمولی و ...

ب) شاخص اقتصادی: تأمین رفاه در زندگی، کاهش فقر، تأمین مسکن و ...

ج) شاخص زیست محیطی-اکولوژیکی: حذف آلودگی‌های زیست محیطی، پاکیزگی در محیط و حفاظت از طبیعت.

د) شاخص‌های کالبدی-فضایی: تأمین نیازهای کودکان در قالب خدمات آموزشی، درمانی، تفریحی، ورزشی، حمل و نقل، ایجاد فضاهای سبز و فضاهای بازی، افزایش کیفیت‌های محیطی مانند روشنایی، ایمنی، انسجام، تسلسل و ... (Woolock & Steele, 2008).

انطباق و تعامل میان مردم و محیط و نیز «تجانس و هم‌سنجی با مکان» مبنی بر فراهم نمودن معنا و اهمیت معنوی از سوی محیط برای ساکن محیط، سه مؤلفه کلیدی و قابل توجه در این زمینه هستند (Droseltis et al., 2010: 23). تعلق به مکان در واقع رابطه هم‌پیوندی است که میان کودک و محیط برقرار گردیده و بر اساس این رابطه، محیط به یک لنگرگاه روانی تبدیل می‌شود اگر محیطی که طراحی می‌شود به گونه‌ای باشد که توقعات ذهنی کودک را برآورد، در این صورت حس تعلق کودک به محیط بیشتر خواهد شد.

فرهنگ: یکی از جنبه‌های مهم و موفق طراحی محیط از جمله فضاهای باز شهری، دنباله‌روی از درون‌مایه‌ها و مضامین خاص آن فرهنگ است. از طریق این نشانه خاص، ارتباط احساسی بین استفاده‌کنندگان و محیط ایجاد می‌شود. دوران کودکی نه یک مفهوم ثابت که مفهومی متغیر است؛ یعنی با توجه به تجربیات مردم هر جامعه و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آن جامعه در ذهن مردم شکل می‌گیرد و تبلور پیدا می‌کند (Shahabadi, 2003: 48). یکی از مصادیقی که برای مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان

جدول شماره ۲: برخی دیدگاه‌های صاحب نظران در خصوص ویژگی‌های فضاهای شهری مناسب کودکان

نظریه	محقق / نظریه پرداز	دیدگاه (ایده)
فضای شهری مناسب کودکان	مهدی شیبانی	اگر محیطی که طراحی می‌شود به گونه‌ای باشد که توقعات کودک را برآورد، حس تعلق کودک به محیط بیشتر شده و فضا برایش به مکان تبدیل می‌شود (Sheibani, 2010: 134).
	اسماعیل شیعه	کودکان نیازمند محیط‌هایی هستند که آنان را مخاطب قرار دهد، به چالش وادارد و توجه آنان را جلب کند تا آنها مشاهده کنند و بیندیشند (Shieh, 2008: 58).
	جین جیکوبز	در اجتماع شهری و در پیوند بین خانه و مدرسه، مهمترین علائق کودکان به ایمنی خیابان، تنوع کاربری‌های زمین، شادابی و سرزندگی شهر باز می‌گردد که کلید اصلی رفع نگرانی‌های اساسی تمامی جامعه، از جمله کودکان است (Shieh, 2008: 22).
	اسکار نیومن	ایجاد فضای دفاع‌پذیر در شهر در مقابله با آنچه که عامل ایجاد تضاد در یک زندگی سالم شهری است، توصیه می‌شود (Shieh, 2008: 22).
	لوکوربوزیه	وی طراحی کارآمد و ساده از برنامه کودکان تنظیم کرده بود که بر اهمیت حضور کودک در شهر تأکید می‌کرد. در شهر درخشان پیشنهاد وی، مدرسه، فضاهای بازی و مجموعه‌های مسکونی که برای زندگی خانوارها مناسب است، در موقعیت‌های مناسبی پیش‌بینی شده است (Shieh, 2008: 22).

امکان تحریک حواس کودک در محیط، ایجاد فضایی برای نمایش شایستگی‌های فردی در تعامل با محیط، ایجاد حس تعلق به محیط، آموزش مراقبت از محیط زیست، ایجاد مسیرهایی برای ایده‌پردازی، مشارکت‌پذیری در فضای بازی به‌عنوان ابزار آموزشی هستند که در طراحی فضاهای شهری کودکان باعث نجات آنان از فضاهای ماشینی موجود در پارک‌ها می‌گردد (Ataei, et al. 2021). اقبال مقدم و زارعی در تحقیقی به شاخص‌های مطلوب برای ایجاد فضاهای شهری مطلوب کودکان در محله عودلاجان پرداخته‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که رابطه معناداری بین متغیر مناسب‌سازی فضاهای محله عودلاجان و ایجاد امنیت برای کودکان وجود دارد. همچنین بافت عودلاجان با توجه به هویت تاریخی‌اش، دارای پتانسیل‌های بالقوه برای حضور کودکان است که با بهره‌گیری از راهبردهای کاربردی ارائه شده می‌توان آن را بالفعل نمود (Eghbal Moghaddam, et al. 2018). عطیه بهرام‌پور و علی اصغر ملک‌افضلی در تحقیقی که در محله فاطمی تهران انجام دادند، به استخراج معیارهای فضای شهری مناسب

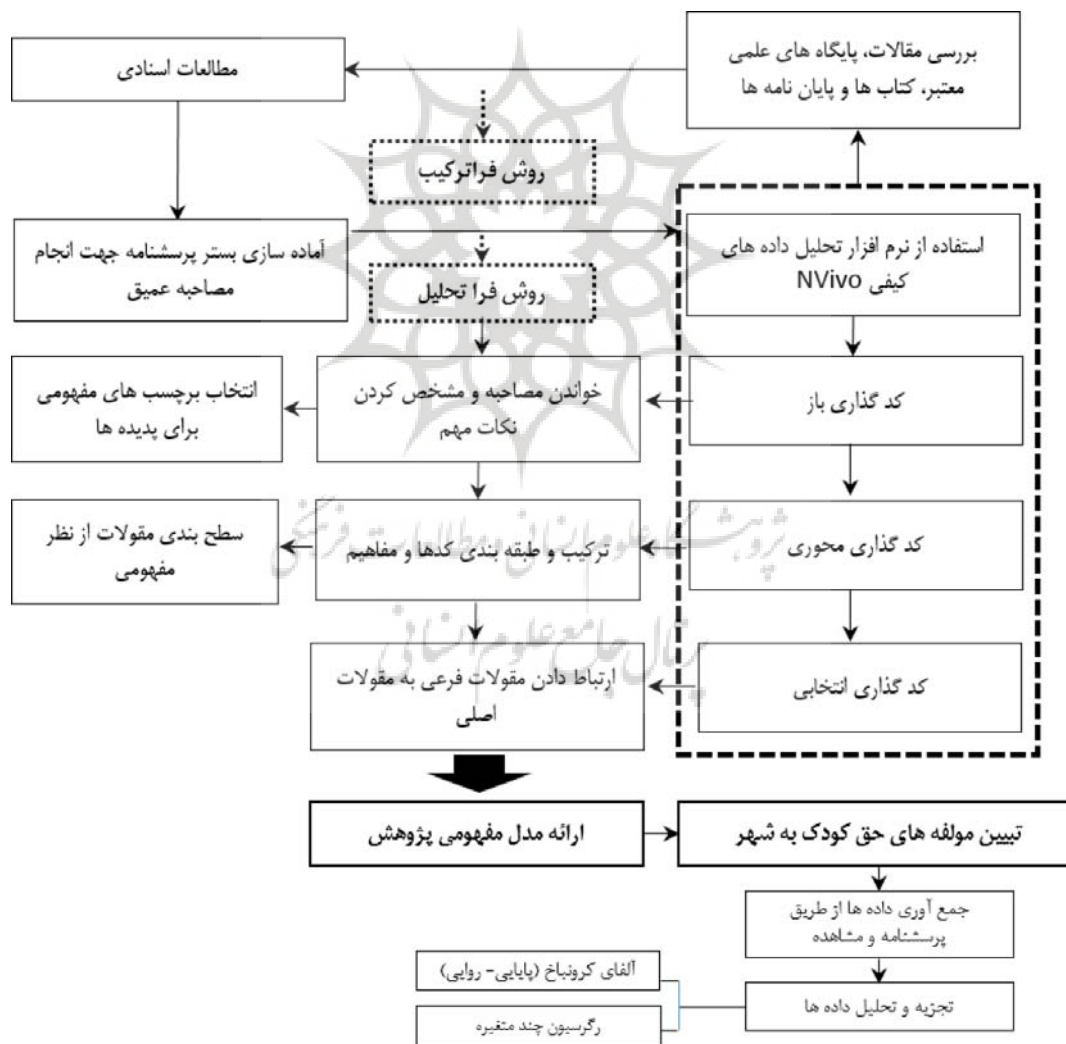
حکمت‌نیا و همکاران در پژوهشی با عنوان آینده‌نگاری شهر دوستدار کودک در افاق ۱۴۱۰ (مورد شناسی: شهر تبریز) اقدام به طراحی ۳۲ شاخص در چهار مؤلفه ایمنی و امنیت، فضای شهری، حکمروایی کودکان و دسترسی نموده است. در نهایت ایمنی و امنیت در فضای بازی کودکان، دسترسی به فضاهای ورزشی و خدماتی، آموزشی و کتابخانه‌ای، آلودگی هوا و کاربری‌های آلاینده، هویت اجتماعی، دسترسی مناسب به ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی، دخالت فعال کودکان در تصمیم‌گیری‌های شهری، ایمنی و امنیت پیاده‌راه هنگام عبور، امنیت اجتماعی، خوداتکایی کودکان در رفت و آمد و فاصله تا فضای بازی به‌عنوان عوامل کلیدی در تحقق شهر دوستدار کودک در شهر تبریز شناخته شده‌اند (Hekmat nia, et al. 2021). الهام عطایی و همکاران در پژوهشی با عنوان جایگاه کودکان آفرینشگر و خلاق در فضاهای زیست شهری، با تأکید بر مؤلفه‌های مشارکت‌پذیری و حس تعلق به محیط، بیان می‌کند که مهمترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در افزایش خلاقیت کودکان، ایجاد فرصت برای تعاملات مثبت اجتماعی کودکان،

و مکان‌های تمیز و آرامش‌بخش دارای تنوع رنگی، جذاب و مجهز به مسیر دوچرخه را ترجیح می‌دهند (Ekawati, A. 2015). ملودی الیور و همکاران^۲ در پژوهشی با نام همبستگی بین محیط کالبدی محله و فعالیت‌های فیزیکی خارج از محله و سفر فعال: مطالعه کودکان در شهر، به بررسی ویژگی‌های محیط کالبدی خاص کودک و فعالیت بدنی متوسط تا شدید در اوکلند، نیوزیلند پرداخته است. نتایج نشانگر آن است که مقصدهای محلی (به ویژه مدارس) واقع در امتداد یک شبکه خیابان امن ممکن است برای تشویق فعالیت‌های کودکان مهم باشد (Oliver, S, et al, 2015).

۳. روش شناسی

رویکرد مقاله حاضر از نوع کیفی و کمی به صورت توأم است. در بخش کیفی، برای بررسی ادبیات موضوعی و ارائه مدل مفهومی اولیه «حق کودک بر شهر» از روش تحلیل محتوا و برای ارائه درون‌مایه و زیردرون‌مایه‌ها و ارائه مدل مفهومی نهایی «حق کودک بر شهر» از روش داده‌بنیاد استفاده شده است (نمودار شماره ۲).

کودکان، میزان حضور کودکان و همچنین ارتباط آن با میزان امنیت و ایمنی پرداخته اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که ایمنی و امنیت بیشترین تأثیر هم جهت را بر میزان حضور کودکان در فضاهای شهری این محله دارد. این امر نشان دهنده اهمیت این موضوع در استفاده از فضاهای شهری توسط کودکان است که تأمین آن نه تنها بر عهده دولت‌هاست بلکه به عنوان یکی از وظایف برنامه‌ریزان و طراحان شهری نیز باید مورد توجه قرار گیرد (Bahrapour, et, al. 2018). پرماناساری و همکاران در مقاله الگوی سیاسی فضاهای عمومی در ایجاد شهر دوستدار کودک در جاکارتا، عملکرد فضاهای عمومی جاکارتا را در ایجاد مشارکت عمومی مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که رویکرد مشارکتی از پایین به بالا منجر به ارتقای تعامل عمومی خواهد شد (Permanasari, et, al, 2019). گوکمن و تاشچی^۱ در پژوهشی با عنوان دید و نظرات کودکان در مورد شهر دوستدار کودک، نمونه موردی: شهر ازمیر دریافتند که کودکان بیشتر زمین‌های بازی وسیع و باز در نزدیکی محل سکونت، وجود مکان و موقعیت‌هایی در جهت بیان نظرات و خواسته‌ها، محیط مناسب برای بازی و حرکت به دور از خطرات ترافیکی

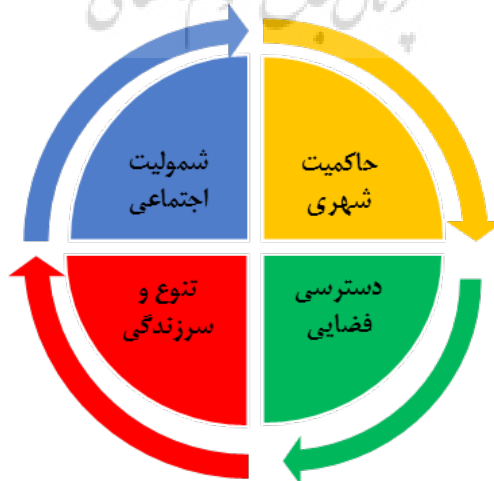
نمودار شماره ۲: فرایند انجام پژوهش

۴. بحث و یافته‌ها

همانگونه که در بخش مبانی نظری بحث شد، حق به شهر برای تمامی ساکنین شهر قابل تعریف و دادخواهی است. مصادیقی که به وسیله لفور و دیگر پژوهشگران برای حق به شهر تعریف می‌شود نیز گواه همین است. به عنوان مثال، حق تخصیص، برای تمامی افرادی که به طور روزمره در فضاهای شهری زندگی می‌کنند، فارغ از ملیت، جنسیت و سن آنها تعریف می‌شود؛ در همین راستا، حق مشارکت برای اعمال نظرات و ایده‌آل‌های ذهنی کاربران فضا، به کار می‌رود. مشخص است که کودکان و نوجوانان نیز از کاربران هرروزه فضاهای شهری هستند؛ اگر چه نوع استفاده کودکان و نوجوانان از فضا، به واسطه شرایط سنی و حدود استقلال آنان متفاوت است. اما در هر صورت حق آنان بر شهر و فضای شهری باید به رسمیت شناخته شود و راه‌هایی برای مشارکت آنان در تعریف و تغییر فضای شهری مهیا گردد.

حق شهرنشینی از حیث توجه به کودکان که به طور قانونی بیرون از دایره مشارکت سیاسی قرار می‌گیرند - در این مقاله حائز اهمیت است. حق شهرنشینی به طور دقیق‌تر، مفهوم شهروندی را از انحصار مشارکت سیاسی بیرون می‌آورد. بدین ترتیب افرادی که به طور قراردادی از مشارکت سیاسی محروم هستند (مهاجران، افراد زیر سن قانونی رأی، اقلیت‌های مذهبی در برخی کشورها و ...) نیز به زمره افراد محق به شهری می‌پیوندند. در برخی کشورها از جمله ایران، مشارکت شهروندی کودکان و نوجوانان در جامعه، تنها به حق رأی در سن مشخص محدود می‌شود؛ به همین ترتیب، کودکان ایرانی تا سن ۱۸ سال، عموماً از تمامی فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری مرتبط با شهر و شهروندی، به طور کامل محروم هستند. به همین دلیل تعریف حق به شهر و به طور خاص، حق شهرنشینی، برای کودکان، متناسب با نیازهای فضایی و توانایی‌های متغیر آنان در سنین مختلف امری ضروری است. بر این اساس و با توجه به دیاگرام ارتباطی مفهوم حق به شهر، مدل مفهومی زیر تبیین می‌گردد. بر اساس مطالعات انجام شده در خصوص مفهوم حق بر شهر و شهر متناسب با نیاز کودک، چهار مؤلفه اصلی شمولیت اجتماعی، حاکمیت شهری، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی به عنوان حق بر شهر معرفی می‌گردد. تصویر شماره ۱ مدل مفهومی اولیه حق بر شهر را نشان می‌دهد.

در بخش مطالعات کیفی، جامعه آماری شامل افراد متخصص و صاحب نظر و همچنین اساتید دانشگاه در رشته شهرسازی هستند که تعداد ۳۲ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گلوله برفی به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شده‌اند. به منظور تولید داده‌ها از روش مصاحبه فردی نیمه ساختارمند (که از نظر انعطاف‌پذیری و عمیق بودن، مناسب پژوهش‌های کیفی است) استفاده شد. هر مصاحبه به طور میانگین از ۲۵ تا ۴۰ دقیقه طول کشید. بر اساس مطالعات اسنادی و مدل مفهومی اولیه به دست آمده در بخش نخست، سؤال‌های مصاحبه با تکیه بر اهداف جزئی و سؤال‌های تحقیق به صورت نیمه‌ساختاری تنظیم گردید. سئوالات مطرح شده مشتمل بر ۱۲ سؤال، در خصوص مؤلفه‌های مربوط به مفهوم عدالت اجتماعی، ایجاد حس برابری و به رسمیت شناختن حق کودک بر شهر، تقویت حمایت اجتماعی، جلوگیری از تبعیض و جلوگیری از تجاری‌سازی فضاهای عمومی و ایجاد و ارتقای حس خلاقیت، ایجاد فضاهای مناسب خاطره‌انگیز و همچنین ایجاد فضاهای امن و ... بود و از مصاحبه شونده‌گان خواسته شد که پاسخ خود را آزادانه بیان کنند. به منظور تحلیل داده‌های کیفی و کدگذاری و بررسی میزان فراوانی کدهای مستخرج از پرسشنامه از نرم‌افزار NVivo استفاده شد. در انتها، مدل مفهومی و مؤلفه‌های مفهوم حق به شهر در راستای ارتقای کیفیت فضای شهری برای کودکان ارائه شد. برای بررسی چگونگی روابط و میزان پشتیبانی مؤلفه‌های حق کودک به شهر از کیفیت زیستی فضای شهری از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده گردید. نتایج آزمون رگرسیون ارائه معادلاتی است که حاکی از میزان تأثیرگذاری متغیرها هستند. شاخص کیفیت زیستی به عنوان متغیر وابسته و مؤلفه‌های حق کودک به شهر (حاکمیت، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضا و تنوع و سرزندگی) به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شدند. آزمون رگرسیون چند متغیره، میزان تأثیر هر یک از مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های حق کودک به شهر بر ارتقای کیفیت فضای شهری برای کودکان را نشان می‌دهد.

تصویر شماره ۱: مدل مفهومی اولیه حق بر شهر

۴٫۱. کد گذاری داده‌های حاصل از مصاحبه در نرم‌افزار NVivo به طور کلی، در کد گذاری باز قصد آن بود تا داده‌ها و پدیده‌ها در قالب مفاهیم درآید. برای نمایش روابط موجود میان مقولات، نرم‌افزار NVivo از الگوریتم‌های خوشه‌بندی گوناگونی برای گروه‌بندی سلول‌های مشابه استفاده و آن را استاندارد و ترکیب می‌کند. از آنجاکه در مقاله حاضر به صورت ترکیبی از روش‌های «فراترکیب» و «تحلیل محتوا» استفاده شده، ابتدا مفهوم حق بر شهر با روش فراترکیب بررسی شد و مدل مفهومی اولیه که شامل چهار مؤلفه اصلی است (تصویر شماره ۱)، ارائه گردید و در ادامه به کمک روش تحلیل محتوا کدهای باز در راستای مؤلفه‌های بیان شده که بستر مصاحبه نیمه ساختارمند را فراهم نمودند، استخراج شدند. گفتنی است، از نرم افزار NVivo برای تحلیل داده‌های کیفی استفاده شد. جدول شماره ۳ مؤلفه‌ها و کدهای باز مربوط به هر مؤلفه با توجه به تعداد فراوانی ارجاعات را نشان می‌دهد.

همان‌گونه که در بخش روش‌شناسی بیان گردید، در مرحله نخست از روش تحلیل محتوا برای ارائه مدل مفهومی اولیه استفاده گردید. در راستای تحلیل بخش نخست، چهار مؤلفه حاکمیت شهری، دسترسی فضایی، شمولیت اجتماعی و تنوع و سرزندگی به عنوان مؤلفه‌های اصلی مدل مفهومی ثانویه ارائه شدند. در راستای مؤلفه‌های بیان شده، ساختار مصاحبه تنظیم و با روش داده بنیاد به تحلیل مؤلفه‌ها و ایجاد زیر درون مایه‌های مرتبط با هر مؤلفه اقدام گردید. در راستای تحلیل گام دوم پژوهش، ۴۵۵ کد اولیه (تعداد ارجاعات) استخراج گردید. با بازبینی متعدد و ادغام کدها بر اساس تشابه در طی چندین مرحله، در نهایت ۳۲ کد اولیه، ۱۳ کد محوری و چهار کد گزینشی برای مفهوم حق کودک بر شهر استخراج گردید.

جدول شماره ۳: کد گذاری باز داده‌های حاصل از مصاحبه با توجه به تعداد ارجاعات مفهوم حق کودک بر شهر

تعداد ارجاعات	کدهای باز اولیه	تعداد ارجاعات	کدهای باز اولیه
۱۸	دسترسی به عدالت	۱۹	به رسمیت شناسی
۱۸	ریتم و فرایندهای طبیعی	۱۷	تشویق به تعامل و حیات جمعی
۱۹	طرح‌های مبتنی بر طبیعت	۲۰	تشویق کودکان به مشارکت
۲۰	عدالت اداری	۱۹	تقویت احساس تعلق به فضا
۲۱	غناي اطلاعات که جست و جو و کنجکاوی را تحریک کند	۱۹	تنوع و برابری
۲۱	فضای امن در مقابل فضای امنیتی	۱۹	جشن‌های بومی و محلی کودک محور
۲۱	فضای بازی رایگان	۲۳	جشنواره‌های کودک محور
۱۷	فضای مناسب خاطره‌سازی	۱۷	جلوگیری از تجاری‌سازی فضای عمومی
۲۴	هماهنگی با زبان گروه‌های انسانی	۲۱	حفاظت از شهروند آسیب‌پذیر
۲۱	در دسترس بودن پلیس محلی	۲۱	حق به برخورداری از آموزش
۲۱	دسترسی آسان	۱۸	حمل و نقل ارزان
مجموع تعداد ارجاعات: ۴۵۵		۲۱	خدمت‌رسانی به ساکنان

آمده از مطالعه اسناد بالادستی و مصاحبه‌های عمیق و مقوله‌بندی آنها، ۱۳ مؤلفه به دست آمده است.

۴٫۱٫۱. کد گذاری محوری داده‌های حاصل از مصاحبه هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده در مرحله کد گذاری باز است. در گام دوم این پژوهش بر اساس داده‌های به دست

کد محوری			
Name	Sources	References	Created On
فضای مناسب خاطره سازی	2	17	ب.ظ 12/17/2020 02:55
فضای بازی رایگان	3	21	ب.ظ 12/17/2020 02:48
فضای امن در مقابل فضای امنیتی	3	21	ب.ظ 12/17/2020 02:58
عدم تبعیض	3	24	ق.ظ 12/17/2020 01:01
عدالت	3	38	ب.ظ 12/16/2020 11:34
زیست با عزت	3	101	ق.ظ 12/17/2020 12:40
حمایت اجتماعی	3	63	ق.ظ 12/17/2020 12:17
حق به تفریح	3	19	ب.ظ 12/17/2020 02:59
جلوگیری از تجاری‌سازی فضای عمومی	2	17	ب.ظ 12/17/2020 02:42
توجه به خلاقیت و یادگیری	3	58	ب.ظ 12/17/2020 02:50
تصمیم سازی با مشارکت کودکان	3	20	ب.ظ 12/17/2020 02:41
تشویق به تعامل و حیات جمعی	2	17	ب.ظ 12/17/2020 03:02
پاسخگویی فضا	3	39	ب.ظ 12/17/2020 02:47

تصویر شماره ۲: درون مایه‌ها بر اساس تعداد ارجاعات

مؤلفه‌های یادشده منجر به ظهور مفهوم حق کودک بر شهر می‌شوند؟ و در نهایت، مقوله‌ها و مفاهیم اصلی کدام هستند. جدول شماره ۴ کدگذاری محوری و گزینشی داده‌های حاصل از مصاحبه را نشان می‌دهد.

۴،۱،۲. کدگذاری انتخابی (گزینشی) داده‌های حاصل از مصاحبه کدگذاری انتخابی (بر اساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری) مرحله اصلی نظریه‌پردازی است. توصیفی کافی از مؤلفه‌های حق کودک بر شهر است و ارزیابی مجدد محورها این سؤال را خلق می‌کند که چگونه

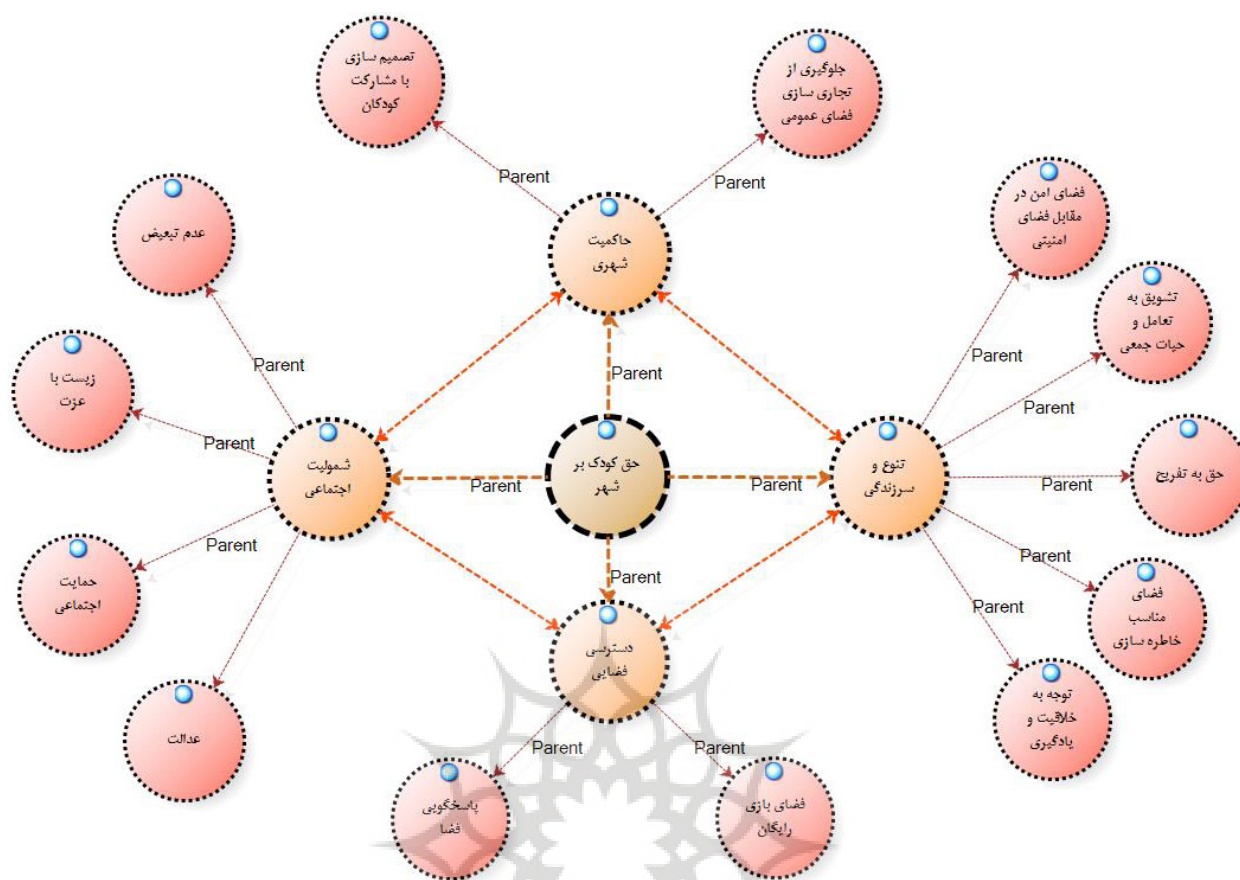
Name	Sources	References	Created On
حق کودک بر شهر	0	0	12/19/2020 05:41 ب.ظ
شمولیت اجتماعی	3	226	12/17/2020 02:38 ب.ظ
عدم تبعیض	3	24	12/17/2020 02:38 ب.ظ
عدالت	3	38	12/17/2020 02:38 ب.ظ
زیست با عزت	3	101	12/17/2020 02:38 ب.ظ
حمایت اجتماعی	3	63	12/17/2020 02:38 ب.ظ
دسترسی فضایی	3	60	12/17/2020 02:49 ب.ظ
فضای بازی رایگان	3	21	12/17/2020 02:49 ب.ظ
پاسخگویی فضا	3	39	12/17/2020 02:49 ب.ظ
حاکمیت شهری	3	37	12/17/2020 02:44 ب.ظ
جلوگیری از تجاری	2	17	12/17/2020 02:44 ب.ظ
تصمیم سازی با مشا	3	20	12/17/2020 02:44 ب.ظ
تشویق کودکان ب	3	20	12/17/2020 02:44 ب.ظ
تنوع و سرزندگی	3	132	12/17/2020 03:02 ب.ظ
فضای مناسب خاطره	2	17	12/17/2020 03:03 ب.ظ
فضای امن در مقابل	3	21	12/17/2020 03:03 ب.ظ
حق به تفریح	3	19	12/17/2020 03:03 ب.ظ
توجه به خلاقیت و یاد	3	58	12/17/2020 03:03 ب.ظ
غناى اطلاعات	3	21	12/17/2020 03:03 ب.ظ
طرحهای مبتنی	3	19	12/17/2020 03:03 ب.ظ
ریتم و فرایند ها	3	18	12/17/2020 03:03 ب.ظ
تشویق به تعامل و حی	2	17	12/17/2020 03:03 ب.ظ

تصویر شماره ۳: زیر درون مایه‌ها بر اساس تعداد ارجاعات

جدول شماره ۴: کدگذاری محوری و گزینشی داده‌های حاصل از مصاحبه با توجه به تعداد ارجاعات مفهوم حق کودک بر شهر

کد گزینشی	کد محوری	کد باز
تنوع و سرزندگی	تشویق به تعامل و حیات جمعی	-
	توجه به خلاقیت و یادگیری	ریتم و فرایندهای طبیعی طرح‌های مبتنی بر طبیعت غناى اطلاعات که جست و جو و کنجکاوی را تحریک کند.
	حق به تفریح	جشن‌های بومی و محلی کودک محور
	فضای امن در مقابل فضای امنیتی	-
	فضای مناسب خاطره سازی	-
حاکمیت شهری	تصمیم سازی با مشارکت کودکان	تشویق کودکان به مشارکت
	جلوگیری از تجاری سازی فضای عمومی	-
شمولیت اجتماعی	حمایت اجتماعی	حفاظت از شهروند آسیب پذیر خدمت رسانی به ساکنان در دسترس بودن پلیس محلی
	زیست با عزت	به رسمیت شناسی تقویت احساس تعلق به فضا تنوع و برابری جشنواره‌های کودک محور حق به برخورداری از آموزش
	عدالت	دسترسی به عدالت عدالت اداری
	عدم تبعیض	هماهنگی با زبان گروه‌های انسانی
دسترسی فضایی	پاسخگویی فضا	حمل و نقل ارزان دسترسی آسان
	فضای بازی رایگان	-

در ادامه، تصویر شماره ۴ درون مایه ها و زیر درون مایه های چهار مؤلفه اصلی حق بر شهرا با توجه به تحلیل ها و فراوانی به دست آمده نشان می دهد.

تصویر شماره ۴: ترسیم روابط درون مایه و زیر درون مایه های حق کودک به شهر

۴.۲.۱. شاخص های آمار توصیفی مرتبط با مؤلفه های حق کودک بر

شهر

در جدول شماره ۵ آمار توصیفی نشان داده می شود، میانگین مؤلفه های حق کودک بر شهر (حاکمیت شهری، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی) به تفکیک بیان شده است. مؤلفه شمولیت اجتماعی در پرسشنامه در سئوالات (Q1-Q4) مطرح گردیده است که میانگین آن ۳,۲۳۳۵ است. مؤلفه حاکمیت در سئوالات (Q5-Q6) مطرح شده و مؤلفه تنوع و سرزندگی در سئوالات (Q6-Q13) بررسی شده است که میانگین آن ۲,۷۸۶۶ است. با توجه به جدول شماره ۵، بین مؤلفه های حق کودک بر شهر بیشترین میانگین مربوط به مؤلفه حاکمیت شهری با میانگین ۳,۴۱۱۰ است و کمترین میانگین مربوط به مؤلفه تنوع و سرزندگی با میانگین ۲,۷۸۶۶ است و در کل میانگین مؤلفه های حق کودک بر شهر ۳,۱۴۳۷ بوده که از میانه نظری یعنی عدد ۳ بالاتر است.

۴.۲.۲. تکمیل پرسشنامه

در بخش مطالعات کمی، از آنجا که پرسشنامه متخصص محور است، جامعه آماری شامل افراد متخصص و صاحب نظر در رشته شهرسازی و مدیران و سایر تصمیم گیران در امور مربوط به مسائل شهر تهران هستند. با توجه به زمان، امکانات و مقدرات پژوهش، از روش نمونه گیری برای شناخت جامعه آماری مورد نظر بهره گیری شد. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران با در نظر گرفتن ۰/۰۵ خطا استفاده گردید و عدد ۲۱۸ نفر برای حجم نمونه تعیین شد. از آنجا که رعایت اصل احتمال و شانس مساوی برای هر یک از افراد جامعه باعث می شود که نمونه منتخب معرف جامعه باشد و از ارزش علمی برخوردار بوده و صفات آن با صفات جامعه همخوانی و یکنواختی داشته باشد، از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای فضایی استفاده شده است که از الگوی ترکیبی سازمان سلسله مراتبی، در چارچوب تقسیمات کشوری تبعیت می کند. لازم به توضیح است، پرسشنامه یاد شده بر اساس طیف پنج گزینه ای لیکرت تنظیم گردیده است.

جدول شماره ۵: میانگین امتیاز متغیرهای مرتبط با حق به شهر

متغیر	حاکمیت شهری	دسترسی فضایی	تنوع و سرزندگی	شمولیت اجتماعی	میانگین
میانگین امتیاز	۳,۴۱۱۰	۳,۱۴۴۰	۲,۷۸۶۶	۳,۲۳۳۵	۳,۱۴۳۷

۴،۲،۲. سنجش میزان روایی و پایایی سئوالات پرسشنامه

در این مقاله، برای سنجش صحت سئوالات پرسشنامه و بررسی میزان روایی آن، که بیان می‌دارد که آیا پرسشنامه برای پژوهش مناسب است یا خیر، از اساتید راهنما و مشاور و همچنین پژوهش‌های گذشته کمک گرفته شده است.

به منظور بررسی پایایی یا اعتبار پرسشنامه از روش تحلیل قابلیت اطمینان استفاده شده است. برای این منظور ضرایب آلفای کرونباخ با فرمول زیر برای تمامی سئوالات محاسبه شد.

$$r_a = \frac{j}{j-1} \left(1 - \frac{\sum s_j^2}{s^2} \right)$$

ل: تعداد زیر مجموعه‌های سؤال‌های پرسشنامه

واریانس نمرات هر زیر مجموعه: s_j^2

واریانس کل: s^2

با توجه به مبانی آماری در تحلیل پرسشنامه، چنانچه ضریب آلفا بزرگتر از ۰،۷ باشد، سطح دقت سؤال مورد نظر در حد قابل قبولی است. چنانچه ضریب آلفای کرونباخ کمتر از ۰،۷ باشد، برای افزایش پایایی پرسشنامه آن سؤال حذف می‌شود. با توجه به این که آلفای هیچ کدام از سئوالات کمتر از ۰،۷ نشد، بنابراین نیازی به حذف سؤال نبود. جدول شماره ۶، میانگین ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای سئوالات پرسشنامه را نشان می‌دهد. با توجه به این که ضریب یادشده برای تمام سئوالات از ۰،۷ بیشتر است و میانگین کل ۰،۸۵۱ است، پرسشنامه یادشده از پایایی لازم برخوردار بوده و نیاز به حذف سؤال نیست.

جدول شماره ۶: ضریب آلفای کرونباخ

تعداد سئوالات	ضریب آلفای کرونباخ
۱۶	۰،۸۵۱

۴،۳. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها

بر پایه پژوهش‌های گوناگون صورت گرفته در نقاط مختلف جهان و نیز نمونه‌های ارائه شده، ضرورت مطالعه و بررسی مفهوم حق کودک بر شهر برای ارتقای کیفیت محیط دو چندان است. به استناد مطالعات صورت گرفته پیرامون مفاهیم بیان شده می‌توان چنین نتیجه گرفت که تمامی این پژوهش‌ها بر ضرورت ایجاد شهرهای کودک محور با نگاه تحقق حقوق کودکان توافق نظر دارند.

سؤال نخست پژوهش: مؤلفه‌های مفهوم حق کودک بر شهر چیست؟

همان طور که در بخش روش‌شناسی پژوهش بیان گردید، در ابتدا در بخش ادبیات موضوع به روش فرا ترکیب (متاستز) و با توجه به

اسناد و مدارک که شامل کتب و پایان‌نامه‌ها و سایر پایگاه‌های علمی معتبر هستند، مدل مفهومی اولیه «حق به شهر» ارائه گردید (تصویر شماره ۲). متناسب با مدل ارائه شده، چهار مؤلفه به عنوان مؤلفه‌های محوری و اساسی تشکیل دهنده شالوده اصلی تحقق مفهوم حق کودک بر شهر هستند. این مؤلفه‌ها عبارتند از: شمولیت اجتماعی، حاکمیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی. در ادامه در راستای مؤلفه‌های بیان شده و بر اساس روش‌شناسی پژوهش در این بخش و در گام دوم با روش تحلیل محتوا و نرم‌افزار NVivo به تبیین مؤلفه‌های حق کودک به شهر پرداخته شد. (تصویر شماره ۶) مؤلفه (درون مایه‌ها و زیر درون مایه‌ها) ی حق کودک به شهر را با توجه به تعداد ارجاعات نشان می‌دهد. بر اساس آن، درون مایه‌های اصلی مؤلفه شمولیت اجتماعی شامل حمایت اجتماعی، زیست با عزت، عدالت و عدم تبعیض هستند که در مجموع ۲۲۶ کد را به خود اختصاص داده و بیشترین فراوانی را داراست (رجوع شود به تصویر شماره ۳).

سؤال دوم پژوهش: مؤلفه‌های حق کودک به شهر چگونه منجر به ارتقای کیفیت فضای شهری می‌شوند؟

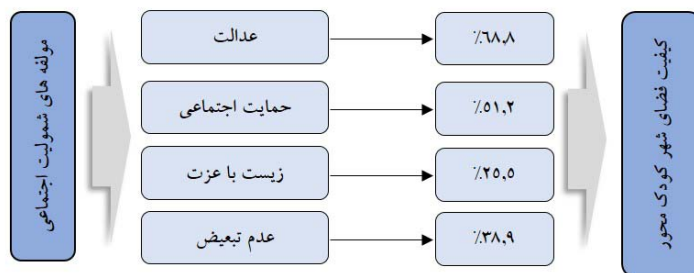
در راستای بررسی چگونگی تأثیر مؤلفه‌ها بر خلق مفهوم حق کودک بر شهر، همان طور که اشاره گردید بر اساس مؤلفه‌های حاصل از گام نخست پژوهش، مصاحبه نیمه ساختارمند صورت گرفت و روابط علی و معلولی مؤلفه‌ها برای تحقق هدف اصلی پژوهش بررسی گردید و مدل مفهومی نهایی پژوهش ارائه گردید (تصویر شماره ۶).

در ادامه برای بررسی چگونگی روابط و میزان پشتیبانی مؤلفه‌های حق کودک به شهر از کیفیت فضای شهری از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده گردید. نتایج آزمون رگرسیون ارائه معادلاتی است که حاکی از میزان تأثیرگذاری متغیرها هستند. شاخص کیفیت زیستی به عنوان متغیر وابسته و مؤلفه‌های حق کودک به شهر به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده‌اند که عبارتند از حاکمیت، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی.

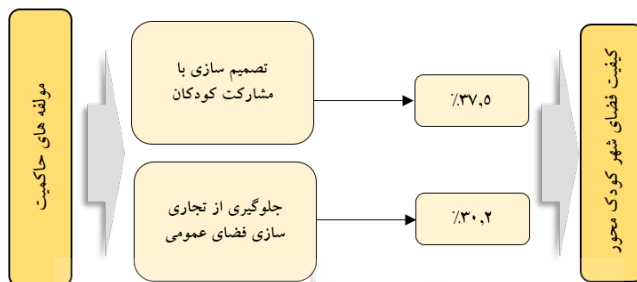
به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری، ابتدا همبستگی و میزان تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌های حق کودک به شهر بر کیفیت زیستی به تفکیک بررسی شد. طبق نتایج میزان پاسخ‌دهندگی فضا و فضای بازی (معیارهای دسترسی فضایی) به ترتیب ۳۴،۱ درصد و ۲۱،۴ درصد بر کیفیت زیستی در راستای رسیدن به مفهوم حق کودک به شهر تأثیر مثبت دارد. مؤلفه‌های عدم تبعیض، زیست با عزت، حمایت اجتماعی و عدالت (معیارهای شمولیت اجتماعی) به ترتیب ۳۸،۹ درصد، ۲۵،۵ درصد، ۵۱،۲ درصد و ۶۸،۸ درصد بر کیفیت زیستی فضای شهر تأثیرگذار خواهد بود. چگونگی تأثیرگذاری سایر مؤلفه‌ها به همراه معادلات مربوطه به طور مجزا در ادامه نشان داده شده است.

بر اساس معادله فوق مؤلفه حاکمیت شهری ۳۵،۵ درصد در میزان حصول مفهوم حق کودک به شهر مؤثر است و سایر مؤلفه‌ها شامل شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع - سرزندگی به ترتیب ۳۱،۲ درصد، ۲۸،۹ درصد و ۱۴،۶ درصد در موفقیت و حصول حق کودک به شهر نقش ایفای نماید.

عدم تبعیض (۰,۳۸۹) + زیست با عزت (۰,۲۵۵) + حمایت اجتماعی (۰,۵۱۲) + عدالت (۰,۶۸۸) + کیفیت فضای شهری = ۲,۴۲۱

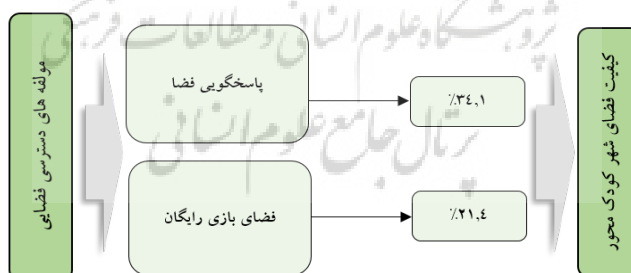
جلوگیری از تجاری سازی فضای عمومی (۰,۳۰۲) + تصمیم سازی با مشارکت کودکان (۰,۳۷۵) + کیفیت فضای شهری = ۱,۵۶۱

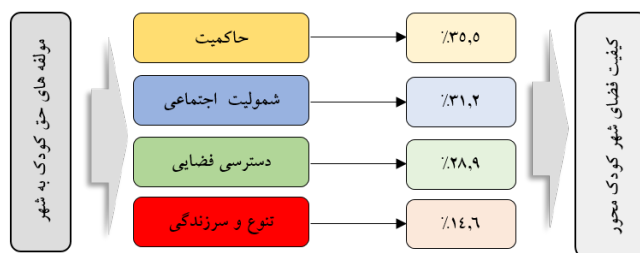
فضای امن (۰,۲۱۱) + حق به تفریح (۰,۳۳۲) + تشویق به تعامل (۰,۴۲۱) + توجه به خلاقیت (۰,۷۱۲) + کیفیت فضای شهری = ۱,۶۲۱
فضای مناسب خاطره سازی (۰,۲۰۱)

فضای بازی رایگان (۰,۲۱۴) + پاسخگویی فضا (۰,۳۴۱) + کیفیت فضای شهری = ۲,۲۱۳

تنوع و سرزندگی (۰,۱۴۶) + دسترسی فضایی (۰,۲۸۹) + شمولیت اجتماعی (۰,۳۱۲) + حاکمیت (۰,۳۵۵) + کیفیت فضای شهری = ۲,۳۴۵

تصویر شماره ۵: نتایج حاصل از آزمون رگرسیون مؤلفه ها و زیرمؤلفه های حق کودک به شهر

در راستای ارتقای کیفیت فضاهای شهری برای کودکان

۵. نتیجه گیری

حق به شهر یک حق انسانی است که شامل تعلق یافتن شهر به شهروندان و مشارکت آنها در امور شهری، فارغ از سن، جنس، نژاد، ملیت، قومیت یا مذهب و تنها به دلیل «انسان بودن» آنهاست. بر این اساس کودکان، به عنوان گروهی از شهروندان به دلیل شرایط جسمی و روحی و نیازهای خاصشان از یک سو و عدم توجه به آنها در امور شهری از سوی دیگر، بایستی مورد توجه قرار گیرند. با این دیدگاه، ضرورت مطالعه و بررسی مفهوم حق کودک بر شهر برای ارتقای کیفیت محیط شهر احساس می‌شود. در بسیاری از شهرهای ایران، به ویژه در کلانشهر تهران، آمار کودکان کار که اکثریت بازمانده از تحصیل هستند، فقدان امنیت کافی در فضای شهری و مشکلات زیست محیطی مانند آلودگی هوا نشان دهنده این است که این شهر با معیارهای مرتبط با حقوق کودکان فاصله دارد.

این مقاله به دنبال یافتن چستی مؤلفه‌های حق به شهر برای کودکان و بررسی چگونگی ارتقای کیفیت فضای شهری بر مبنای مؤلفه‌های حق به شهر است. در این راستا، ادبیات تحقیق مرتبط با حق به شهر و جایگاه کودکان در فضای شهری و حقوق کودکان در این فضاها و شاخص‌ها و معیارهای فضاهای شهری کودک‌مدار با استفاده از تکنیک مطالعه اسنادی مورد بررسی قرار گرفت و سپس با روش فراترکیب (سنتز مطالعات کیفی به صورت تفسیری) مدل مفهومی اولیه حق کودک به شهر تبیین گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های اصلی مدل مفهومی اولیه، مشتمل بر چهار بخش حکمروایی شهری، شمولیت اجتماعی، تنوع و سرزندگی و دسترسی فضایی است.

برای بسط مدل مفهومی اولیه و شناسایی مؤلفه‌های ثانویه حق کودک به شهر از روش مصاحبه نیمه‌ساختارمند استفاده شد و یافته‌های حاصل از مصاحبه در قالب کدهای باز (مجموعاً مشتمل بر ۴۵۵ ارجاع) استخراج گردید. با بازبینی متعدد و ادغام کدها بر اساس تشابه در طی چندین مرحله، در نهایت ۳۲ کد اولیه، ۱۳ کد محوری و چهار کد گزینشی برای مفهوم حق کودک بر شهر استخراج گردید. به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌های حق کودک به شهر، ابتدا همبستگی و میزان تأثیرگذاری هر یک از این مؤلفه‌ها بر کیفیت فضای شهری به تفکیک بررسی شد.

طبق نتایج، میزان پاسخ‌دهندگی فضا و فضای بازی (مؤلفه دسترسی فضایی) به ترتیب ۳۴٫۱ درصد و ۲۱٫۴ درصد بر کیفیت فضاهای شهری در راستای رسیدن به مفهوم حق کودک به شهر تأثیر مثبت دارد. در واقع، مثلاً به ازای افزایش یک واحد در شاخص پاسخگویی فضا، میزان ۳۴٫۱ درصد در ارتقای کیفیت فضای شهری تغییر در جهت مثبت روی خواهد داد (با فرض ثابت بودن عوامل دیگر معادله).

همچنین جلوگیری از تجاری‌سازی فضای عمومی و تصمیم‌سازی با مشارکت کودکان (مؤلفه حاکمیت شهری) نیز به ترتیب ۳۰٫۲ درصد و ۳۷٫۵ درصد در ارتقای کیفیت فضاهای شهری تأثیر مثبت خواهند گذاشت. به این معنا که مثلاً به ازای افزایش یک واحد در شاخص تصمیم‌سازی با مشارکت کودکان، میزان ۳۷٫۵ درصد در ارتقای کیفیت فضای شهری تغییر در جهت مثبت روی خواهد داد (با فرض ثابت بودن عوامل دیگر معادله).

توجه به خلاقیت، تشویق به تعامل، حق به تفریح، فضای امن، فضای مناسب خاطره‌سازی (مؤلفه تنوع و سرزندگی) به ترتیب ۷۱٫۲ درصد، ۴۲٫۱ درصد، ۳۲٫۲ درصد، ۲۱٫۱ درصد و ۲۰٫۱ درصد بر کیفیت فضاهای شهری برای کودکان تأثیر خواهد گذاشت. به عبارتی، مثلاً به ازای افزایش یک واحد در شاخص توجه به خلاقیت، میزان ۷۱٫۲ درصد در ارتقای کیفیت فضای شهری تغییر در جهت مثبت روی خواهد داد (البته با فرض ثابت بودن عوامل دیگر معادله).

عدم تبعیض، زیست با عزت، حمایت اجتماعی و عدالت (مؤلفه شمولیت اجتماعی) به ترتیب ۳۸٫۹ درصد، ۲۵٫۵ درصد، ۵۱٫۲ درصد و ۶۸٫۸ درصد بر کیفیت زیستی فضای شهر تأثیرگذار خواهد بود. به عبارتی، به ازای افزایش یک واحد در شاخص عدالت، میزان ۶۸٫۸ درصد در ارتقای کیفیت فضای شهری تغییر در جهت مثبت روی خواهد داد (با فرض ثابت بودن عوامل دیگر معادله).

به همین صورت در آزمون رگرسیون مؤلفه‌های اصلی حق کودک به شهر، با افزایش یک واحد شمولیت اجتماعی ۵۱٫۲ درصد در ارتقای کیفیت فضای شهری افزایش روی خواهد داد. بر همین رویه با افزایش یک واحد شاخص زیست با عزت، به میزان ۲۵٫۵ درصد افزایش مشاهده خواهد شد. با افزایش یک واحد در شاخص عدم تبعیض ۳۸٫۹ درصد افزایش خواهیم داشت. معادله رگرسیونی فوق تأییدی بر پشتیبانی معیارهای شمولیت اجتماعی بر ارتقای کیفیت فضای شهری است.

بر اساس مدل چهار بخشی تصویر شماره ۶، چهار زون اصلی تحقق مفهوم حق کودک بر شهر حاکمیت شهری، شمولیت اجتماعی، دسترسی فضایی و تنوع و سرزندگی است که به ترتیب بر اساس میزان فراوانی، چهار گام برای رسیدن به هدف نهایی پژوهش هستند. بخش زیر درون مایه‌ها نیز دارای ساختار پلکانی هستند؛ به این مفهوم که مثلاً در زون تنوع و سرزندگی به ترتیب مفاهیم حق به تفریح، فضای امن در مقابل فضای امنیتی، تعاملات اجتماعی و حیات جمعی و توجه به خلاقیت باید محرز گردد تا بتوان محیط را خاطره‌ساز برای تکمیل زون «تنوع و سرزندگی» دانست و مانند ساختار هرم تا زمانی که پله نخست محقق نگردد، دستیابی به سایر بخش‌ها امکان‌پذیر نیست.

با توجه به نتایج این تحقیق و مؤلفه‌های حق کودک به شهر، پیشنهادهایی به شرح زیر برای ارتقای کیفیت فضای شهری برای کودکان در شهر تهران ارائه می‌شود:

- ایجاد ریتم و فرایندهای طبیعی، استفاده طرح‌های مبتنی بر طبیعت، ایجاد محیط‌های امن برای ارتباط کودکان با همسالان، بازی‌های دسته‌جمعی و افزایش خلاقیت و یادگیری در آنها،
- فراهم آوردن مکان دسترسی سریع، ارزان و امن کودکان به وسایل حمل و نقل عمومی، ایجاد یا مناسب‌سازی فضاهای بازی رایگان در سطح محلات و در نزدیکی محل‌های سکونت،
- تشویق کودکان به مشارکت در امور شهر، فضاهای شهری و محلات با ایجاد آگاهی و آشنایی کودکان با امور مرتبط با شهر از طریق درج در کتب درسی و آموزش در مدارس و یا برگزاری جشنواره‌های کودک محور و همچنین از طریق آموزش در رسانه‌های جمعی (رادیو، تلویزیون و ...)

تصویر شماره ۶: مدل مفهومی (چگونگی) تحقق حق کودک بر شهر

References:

- Anna, Domaradzka. (2019). The un-equal playground: Developers and urban activists struggling for the right to the city. Geoforum. doi:10.1016/j.geoforum.2019.01.013
- Ataei, E. Torabi, Z. Panahi, S. (2021). Jaygahe Koodakan-e Afarineshgar Va Khalagh dar fazaha-ye Zist-e Shahri ba takid bar Moalefehaye Mosharekatpaziri va hesse Ta.alogh be Mohit. [The place of creative children in urban spaces with emphasis on the components of participation and sense of belonging to the environment]. Modiriyate Shahri Va Roostayi . (63) -61-80 [in Persian]
- Bahrapour, A. Malek Afzali, A. (2018) Naghsh-e Moalefe-ye Imeni Va Amniyat-e Fazaha-ye Shahri dar Hozorpaziri-ye Koodakan (Mahale-ye Fatemi, Mantaghe-ye 6 Tehran) [The role of the safety and security component of urban spaces in children's attendance (case study: Fatemi neighborhood in district 6 of Tehran)], Shahr-e Irani-Eslami (33) 39-50 [in Persian]
- Brown, A., Kristiansen, A. (2009). Urban Policies and the Right to the City: Rights, Responsibilities and Citizenship. UN-HABITAT, Policy Paper Series on Management of Social Transformations. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000178090>
- ایجاد امکان حفاظت از کودکان آسیب پذیر (کودکان کار، کودکان معلول و ...)، ایجاد حق برابری و برخورداری از خدمات آموزشی، تفریحی، درمانی و ... ،
- در دسترس بودن پلیس محلی برای ایجاد امنیت در سطح محلات و در فضاهای بازی کودکان و ...
- تلاش در جهت رفع آلودگی های زیست محیطی.

- Droseltis, Orestis and Vivian L Vignoles (2010), Towards an Integrative Model of Place Identification: Dimensionality and Predictors of Intrapersonal-Level Place Preferences, *Journal of Environmental Psychology*, 30, pp 23-34
- Eghbal Moghaddam, R. Zareyi, M (2018) Tadvin-e Rhakarha-ye Behine jahate Ijade Amniyate Mohiti Baraye Koodakan, ba Mehvariyat-e Shakhshah-ye Faza-ye Matloob-e Koodak (Mahaleye Oudlajan), 83 [Providing of optimal strategies for creating environmental security for children with a focus on Indicators of the desirable urban space for children (Case study: Udlajan neighborhood)], *Motaleat-e Modiriyat-e Shahri* 10 (33) 71- [in Persian]
- Ekawati, A. (2015). Children-friendly streets as urban playgrounds, *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, Vol. 179: 94-108.
- Fang, Nan. (2020). Policy innovation on building child friendly cities in China: Evidence from four Chinese cities. *Children and Youth Services Review*, 118. doi:10.1016/j.childyouth.2020.105491
- Flouri, E. Midouhas, E & Joshi, H (2014). The role of urban neighbourhood green space in children's emotional and behavioural resilience. *Journal of Environmental Psychology*, 40. 179-186
- Ghaemi, P (2010), Fazaha-ye Moharek-e Khalaghiyat-e Koodakan va Ahamiyat-e Mohit Baraye Bazi Va Kavosh dar Tabiat, [Stimulating spaces for children's creativity and the importance of the environment for playing and exploring nature] *Jostarha-ye Shahrsazi*. 9(34) 164-169 [in Persian]
- Hosseini, B. Farhang, M. Bagheri, M. Azemati, H (2007) Naghsh-e Fazaha-ye Baz-e Mahalle Dar Roshd Va Khallaghiyat-e Koodakan [The role of neighborhood open spaces in children's growth and creativity]- *Bagh-e Nazar* 4(8) 59-72- [in Persian]
- Jabareen, Y. (2014). 'The right to the city' revisited: Assessing urban rights-The case of Arab Cities in Israel. *Habitat International*, 41, 135-141
- Lefebvre, H. (1996). *Writing on Cities*, Oxford, Blackwell.
- Lefebvre, H. (2005). *Critique of everyday life; foundations for a sociology of the everyday*, first edition, Translated by John Moore. London: Verso, 2. Retrieved from <http://s3.amazonaws.com/arena-attachments/1675398/422ef3636ae24f9565e5b5cecee21bf2.pdf?1517359877>
- Maosheng, Li & Jinshu. Li. (2017). Analysis of Methods of Allocating Grass Space for the Design of Child-friendly Cities: A Case Study of Changsha. *Procedia Engineering*, 198, 790-801. doi:10.1016/j.proeng.2017.07.130
- Mitchel, D. (2003). *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: Guilford Press. Retrieved from <https://www.guilford.com/books/The-Right-to-the-City/Don-Mitchell/9781572308473>
- Oliver, S. Suzanne M. Hannah, B. Karl, P. Phil, D. Robin, A. K. En-Yi, L. Karen, W. (2015). Associations between the neighbourhood built environment and out of school physical activity and active travel: An examination from the Kids in the City study. *Health & Place*, 36, 57-64. doi:10.1016/j.healthplace.2015.09.005
- Permanasari, E., Mochtar, S., Purisari, R. (2019). Political Representation In Urban Public Space In Jakarta Child-Friendly Public Space (Ruang Publik Terpadu Ramah Anak – RPTRA). *International Journal of Built Environment and Sustainability. IJBES*, Vol. 6, No. 2: 39-49.
- Pourmohammadi, M. Roostaei, S. khezrnezhad, P (2019) Tahlil-e Hagh-e Be Shahr dar Fazaha-ye Omoomi-ye Shahri, Ba Takid bar Rooykard-e Edalat-e Jensiyyati (Shahre Oroumiye) [Analysis of the right to the city in urban public spaces with emphasis on gender Equity Approach. Case Study: Urmia City] *Zan Va Jame-e* 10 (40) 195-221 [in Persian]
- Purcell, M. (2003). Citizenship and the right to the global city: reimagining the capitalist world order. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(3): 564-590. doi:10.1111/1468-2427.00467
- Purcell, M. & Tyman, S K. (2015). Cultivating food as a right to the city. *Local Environment: International Journal of Justice and Sustainability*, 20(10): 1132-1147.
- Shahabadi, H (2003) Moghadame-yi bar Adabiat-e Koodakan: bahs dar Shenakhte Mafhoom-e doran-e Koodaki [Introduction to children's literature: a discussion on understanding the concept of childhood], Tehran, Kanoon-e Parvaresh-e Fekri-ye koodakan Va Nojavanan. [in Persian]
- Sheibani, M (2010) Radd-e Pa-ye koodakan dar Manzar-e Shahri. [Footprints of children in the urban landscape]. *Faslaneme-ye Jostarha-ye Shahrsazi* 9(34) 151 [in Persian]
- Shieh, E (2008) Amadesazi-ye Shahr Baraye

Koodakan,[Responsive Urban Environment for Children] Tehran, Nashr-e Shahr [in Persian]

- UNICEF, Child Friendly Cities Factsheet. (2009). Retrieved November 25, 2016, from Child Friendly Cities). Retrieved from <http://childfriendlycities.org/wp-content/uploads/2013/04/pdf/CFCI-fact-sheet-14-sept-final.pdf>
- Woolcock, G. & Steele, W. (2008). Child-friendly Community Indicators –A Literature Review. Based on a report prepared by Urban Research Program For the NSW Commission for Children & Young People, Griffith University, Queensland.

نحوه ارجاع به مقاله:

تمجیدی، زهرا؛ زرآبادی، زهرا سادات سعیده؛ حبیب، فرح؛ (۱۴۰۱) شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی شهری برای کودکان، بر مبنای مدل مفهومی حق به شهر (نمونه مورد مطالعه: شهر تهران)، مطالعات شهری، ۱۱ (۴۴)، ۱۱۵-۱۳۰. doi: 10.34785/J011.2022.004/ .115-130، 44). Jms.2022.130

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

